

Lunch op De Beer, ca. 1930

F. Kooymans

Zo, hebben jullie je verslapen...

Wen mogen aannemen dat er in ons land geen vogelaars meer te vinden zijn die al actief in het veld waren toen in 1899 onze vereniging werd opgericht.

Toch draaien velen al zeer lang mee, zoals bijvoorbeeld Frans Kooymans uit Den Haag. Hij is nu tegen de 80 en nog vaak in het duin. Zijn vogelexcursies voerden omstreeks 1920 al door het hele land en, wat later, ook daarbuiten....

Hoewel de belangstelling er al was moet het ongeveer in 1920 zijn geweest dat ik wat bewuster naar vogels ben gaan kijken. Tijdens de Eerste Wereldoorlog verhuisden we naar Den Haag en enkele jaren daarna had ik het geluk om in het bezit te komen van de eerste acht Verkade albums. Vooral „Blonde duinen” en „Het Naardermeer” waren mijn favorieten en werden, bij wijze van spreken, stuk gelezen. Wel merkwaardig dat het er later nooit van kwam een bezoek aan Het Naardermeer te brengen. Per trein reed ik er wel eens door en zag er dan een flits van.

Omstreeks 1925 al waren er een aantal jeugdige vogelaars en ont-

stond het groepje de „Haagse Trekwaarnemers”. Bij de heer G.J. Tijmstra, leraar van een middelbare school met de zelfde naam, kwamen we éénmaal per maand bij elkaar en werden de waarnemingen van de laatste weken besproken. Tijmstra was een vooraanstaand vogelbeschermmer en een uitmuntend vogelkennner, waar we hoog tegenop zagen. De jongelui die toen mee deden waren: Mien Tijmstra, G. van Beusekom, Piet Bouma, Niko Tinbergen, later ook zijn jongere broer Luuk Tinbergen, Joost ter Pelkwijk, Karel Waldeck, Frits van der Weerd, Han Weijman en Jacques Zietse. We waren bevoorrecht: een prachtige vogelrijke omgeving met veel bos, bui-

tenplaatsen, duinen, zee en strand. In de duinen van de Haagse Duinwaterleiding bij Bierlap was de bekende broedkolonie van Zilvermeeuwen, waar de bewaker Jan Parvliet en ook Jan Bouma een oogje in het zeil hielden. De Nachtzwaluw was er in de buurt te vinden of beter, te horen in de avondschemeuring. De Wielewaal broedde er en de Grauwe Klauwier en ook de Ransuil kwam er voor. Dichter bij Duinrel had voorheen jaarlijks, maar helaas het laatst in 1924, een grielenpaar hun nest. Gelukkig kon ik enkele jaren later nog een nest aanschouwen in de duinen bij het Haasveld, mij getoond door Jan Stribos. De Grielen gingen toen al, in de Kennemerduinen en bij Bergen en Schoorl, in aantal achteruit.

De buitenplaatsen Ockenburgh en Ockenrode waren eveneens uitzonderlijke terreinen. Er nestelden nog enkele Nachtzwaluwen. Met G. Broekhuysen fotografeerde ik daar 's avonds, tot in de nacht, met blitlicht bij steenuil- en ransuilnesten. De vogels hadden niet de minste last van de blit en gingen ongestoord hun gang.

In de winter was het dennebos de slaappleaats van een paar honderd Bonte Kraaien. Een Havik werd er door aangetrokken en sloeg er dagelijks één, waarvan we de vraatresten later terug vonden in de brandgangen van het bos. Waar zijn al die Bonte Kraaien gebleven, die we tot ongeveer 1960 bij ons in het westen zagen, bij Scheveningen en elders? Nu zijn ze verdwenen of zeer zeldzaam geworden.

Met de stoomtram naar Hoek van Holland en dan met harde westerstorm over het strand terug lopen naar Scheveningen was een bijzondere attractie. Met wat geluk zag je soms stormvogeltjes over de bruisende branding vliegen of een Dwergmeeuw, Drieteenmeeuw en Kleine Jager. Ook vond je vaak aangespoelde, met stookolie besmeurde Zeekoeten en Alken. Enkele die er het minst erg aan toe waren namen we mee naar huis om te trachten ze daar schoon te krijgen. Wat soms wel succes had.

We leerden het legendarische gebied „De Beer” kennen, toen nog Kroondomein. Door bemiddeling van de heer Tijmstra kwamen we al vanaf 1926 in bezit van speciale jaarvergunningen, afgegeven door de Rentmeester der Domeinen te Klundert voorzien van de bijzondere aantekening „met recht van kamperen”. Het kon niet mooier. Vogelbescherming liet al vanaf 1920 het gebied jaarlijks, tijdens het broedseizoen, bewa-

ken door Simon de Jager van Texel en Haakman van Hoek van Holland. Geen wonder dat het een doorn in het oog was van de heer Drijver dat wij via de Rentmeester rechtstreeks vergunningen ontvingen. In 1929 werd daar een stokje voor gestoken en vanaf toen moesten we bij Vogelbescherming aanvragen. Je kon in die tijd alleen op De Beer komen door vanuit Hoek van Holland met Slijs, de schipper van de reddingboot, in een vlet overgeroeid of bij gunstige wind overgezeild te worden. Dan kon de tocht beginnen en liep je al spoedig door dichtbegroeide duinen naar de Vlierenlaan, richting zee. Vanuit vochtige valleien vlogen de prachtige bonte Bergeenden op onder *ga-wék, ga-wék* geroep. Bij het strand gekomen, dat ter plaatse bij laag water een breedte had van een kilometer, bogen we linksom in Z.W. richting en hielden het hogere deel van het strand aan. Dat was afwisselend begroeid met klein schorrekruid, melkkruid, zeepostelein, bit-

Kooymans met zijn zelfgemaakte tele-apparatuur

Fotografieren van een Grauwe Franjevoet

terzoet en blauwe zeedistel. Het werd daarom het Groene Strand genoemd en juist daar nestelden de ontelbare Visdieven. Ze kwamen je al tegemoet met *tjie-errr* geroep als je hun gebied naderde en even later was je onder een wolk gealarmeerde sterns; 20.000 werd wel geschat, maar wie heeft ze ooit nauwkeurig kunnen tellen? Op deze plaats aan de rand van de kolonie werd soms een schuilhut gemaakt van oude, opengesneden manden en ander aangepoeld materiaal. We konden dan van nabij foto's maken en gedragingen aanschouwen. Niko T. begon hier zijn eerste ethologische studie van de Visdief, wat Frans Makink daar later eveneens deed van Kluit

en Scholekster. De Kluten zaten ook meer aan de buitenkant dichterbij het water. Bij hoogtij, springvloed en harde zeewind kan dat soms fataal zijn voor hen; veel nesten spoelden weg. Omstreeks 1928 deed de Kokmeeuw zijn intrede met enkele nesten. Na 1930 nam dat aanzienlijk toe: tot duizenden, volgens mij wat te veel van het goede. De Grote Stern had ook enkele nesten en een zeldzaam lachsternbroedpaar zorgde in 1931 met hun nest voor een primeur. Er waren 8 à 10 paar Stormmeeuwen en gelukkig nog geen Zilvermeeuwen. Maar dat zou niet zo blijven. We hadden al eerder opgemerkt dat eind augustus op het Groene Strand,

wanneer dat al rood begon te kleuren, Morinelplevieren te verwachten waren. In 1929 was het weer zo ver. Vanuit een grote mand zou ik foto's maken, Niko en Martien Rutten zouden de Morinellen er heen drijven. Na een half uur wachten had ik het wel gezien, mijn drivers liepen soms enkele meters achter de vogels aan. Dus de mand uit en er op af en zo raakten ze aan ons gewend en was het soms mogelijk op één meter afstand foto's te maken; één der vogels ging er zelfs doodleuk bij zitten. In de winter van 1931 huisde er een Zearend. Van Vogelbescherming hadden Joost ter Pelkwijk en ik toestemming om enkele dagen in het bewakershuisje te bivakkeren. Jan P. Strijbos was gewaarschuwd en zo liepen we met hem en zijn vriend Kees Vader over het Breed naar de zuidpunt om met een grote boog over het Groene Strand terug te gaan. Al koutend liepen we langzaam noordwaarts, zon in de rug en plotseling zien we in de verte een grote vogel opvliegen, ja hoor, de Zearend. Maar het bleek niet genoeg te zijn, nog twee kwamen er van de grond. Wat een gezicht drie van die knapen naast elkaar vliedend over het Groene Strand. Om nooit te vergeten! Er waren meer goede gebieden. We fietsten overal heen waar wat te beleven was. Wij hadden geen auto's en bromfietssen waren er nog niet. Zelfs de nu bestaande autosnelwegen waren geheel onbekend. We fietsten naar Texel en de Krimduinen bij De Cocksdoorp, kampeerden

daar te midden van Grauwe Kieken-dieven en Velduilen. Er kwam daar behalve Jan Strijbos en enkele vrienden vrijwel niemand. We kwamen op Vlieland, Terschelling, Zuid-Hollandse en Zeeuwse eilanden, we gingen naar Hulshorst op de Veluwe, naar Brabant en de Vreede Peel voor de laatste Goudplevieren. Zomer 1928 met Niko en Wim van Dobben met de „Stad Zierikzee“ van Rotterdam naar Zierikzee. We wilden naar de heer Vijverberg, hoofd van de lagere school te Noordgouwe, een hartstochtelijk vogelfotograaf, een pionier die er in 1909 al mee was begonnen. We hadden zijn eerste boekje uit de reeks Vogel Idyllen, „Ranke Wieken“, gelezen en wilden proberen bij de Grote Sterns op de Hillen in de Inlagen, foto's te maken. De ontvangst was allerhartelijkst, alsof we elkaar al jaren kenden. De gehele avond werd er over vogels en vogelfotografie gesproken en we moesten die nacht blijven logeren. De volgende morgen introduceerde hij ons bij Van den Hoek, de pachter van de Flauwers Inlage en dat was direct in orde. Nog veel jaren na deze kennismaking kwamen we er geregeld terug, afwisselend met Joost ter Pelkwijk, Jan Ebbinge Wubben en Ger. Broekhuysen die voor zijn dissertatie onderzoek deed over zeekrabben en juist hier bij Oosterschelde en Inlagen een rijk onderzoekgebied vond. Riekel ten Kate uit Friesland zag ik hier als jonge knaap komen. Hij ringde op de Hill jonge Grote Sterns en Kokmeeuwen, fotografeerde goed, vond er werk en werd later een welgezien ingezetene van Zierikzee.

Niko en Luuk hadden bij Hulshorst een gunstig gelegen nest van de Havik ontdekt, ongeveer 10 meter hoog in een den. Het nest bevatte enkele jongen van 3 weken oud en het leek dus ideaal om er bij te gaan fotograferen en waarnemen. Van de eigenaar van het bos, de heer Jurriaanse, kregen we toestemming en zelfs een ladder in bruikleen. In de kruin van een andere den, ruim 10 meter van het nest verwijderd, werd van kippegaas, dat doorvlochten was met dennetakjes waar de naalden nog aanzaten, een koepel gemaakt. Langs de stam omhoog klimmend kon je onderaf in de hut komen en zat dan prinsheerlijk in een tuinstoel die we er gemonteerd hadden. Er werd regelmatig vanuit de hut geobserved en met mijn grote lens van 85 cm brandpunt en 17 cm middellijn, die Jan P. de patrijspoort noemde, gefotografeerd. Het was een lust om op het 9x12 cm grote matglas van de reflexcamera steeds al-

les te zien wat zich op het nest afspeelde. Van de Zweedse vogelfotograaf Bengt Berg waren een aantal boeken verschenen als „Mijn vriend uit Lapland“, „De laatste Arenden“ e.a., die ons zo inspireerden dat we plannen maakten om eens in dat land naar vogels te gaan kijken. Met Wim van Dobben zou ik in 1931 met een ertsboot, vanuit Vlaardingen, meegaan naar Narvik. Het feest ging echter niet door omdat de boot werd opgelegd. Het was in de crisisperiode, een bar slechte economische situatie in ons land. Dan gaan we fietsen zelden we, niet naar Lapland maar wel naar Zweden. In Groningen kwamen we bij elkaar en gingen goed gemutst met onze overbelaste fietsen op weg. We vervoerden een complete kampeeruitrusting, tent, kleding, kookgerei, een opvouwbare 2 persoons kano met peddels, mast en zeil, een 9x12 en 13x18 camera met glas negatieven, statieven, Bergan rugzak enz. Via Nieuwe Schans, Bremen, Hamburg, Lubeck naar Travemünde. Op de toen nog slechte

oude kromme eiken met een geschatte ouderdom van meer dan 700 jaar. Om het eiland veel klippen waarop Stormmeeuwen, Zilver- en Grote Mantelmeeuwen hun nesten hadden.

Toen we er waren werd het aantal stormmeeuwbroedparen op 5000 geschat, Zilverv's op 200, Mantels 30 stuks. In 1937 waren er nog 3989 nesten van de Stormmeeuw maar in 1947 hoogstens 300. De Zilvermeeuwen hadden de overhand gekregen met ongeveer 5000 broedparen. Verder waren er Eiderenden, Berg-eend, Middelste Zaagbek, Zwarte Zeekoet, Scholeksters, Bontbekjes, Oeverpiepers.

Een andere tocht naar het noorden volgde 2 jaar later, in 1933. Vanaf zomer 1932 tot zomer 1933 werd het 2e Internationale Pooljaar gehouden. Verschillende landen zouden op een aantal plaatsen langs de poolcirkel wetenschapsmensen waarnemen laten verrichten over aardmagnetisme, poollicht, meteorologie en andere zaken. De Nederlanders kwa-

Grote Sterns op De Beer

wegen begaven de spaken het soms en moesten we nieuwe inzetten. Met de nachtboot naar Kopenhagen. Passeerden in de vroege ochtend Möns-Klint waar de Slechtvalk zou broeden; we zagen hem niet. Na Kopenhagen fietsten we noordwaarts, passeerden Helsingborg in Zweden en bleven bij Ängelholm in een bos bivakkeren. Tot ons genoegen hadden daar enkele Bonte Kraaien en een nest en een Noordse Nachtegaal liet zich horen. We reden verder naar Toreklovaner uit de kust het eiland Hallands Väderö lag, ons doel.

De zee was zo onstuimig dat we het niet aandurfden de kano te gebruiken. Een motorboot bracht ons in een half uur over. We meldten ons bij de boer-opzichter die er met zijn gezin woonden en kregen er een kamer omdat er niet gekampeerd mocht worden. Het eiland had een moerasbos, veel planten, enkele beuken (toen) van 250 jaar oud met een omtrijk omhoogte van 3½ meter.

men te Angmagssalik aan de oostkust van Groenland. Niko T. was zo gelukkig om zich met zijn vrouw als gast bij die groep te kunnen aansluiten om daar dan eigen biologisch werk te verrichten. Niko en Lies waren nog maar kort getrouwd waardoor zij en wij het als een soort huwelijksreis beschouwden. In oktober kreeg ik al een brief van hem die was meegegeven met de Engelse trawler „Lord Talbot“. Alleen als de vissers een mankement aan de boot of motor hadden mochten ze aan land, anders was het voor iedereen verboden gebied. Niko schreef me hoe luisterrijk het er was en stelde me voor een permit aan te vragen bij de Grnland Styzelse in Kopenhagen teneinde volgend jaar met het schip dat de Hollanders terug zou halen naar Groenland te komen. Er vaart slechts éénmaal per jaar een schip van Grnland Styzelse naar de oostkust omdat de geweldige stroom ijs en ijsbergen, wel 40 à 50 km breed, het bijna onmogelijk maakt er door

te komen. Augustus en september zijn de gunstigste maanden. Omdat je daar als toerist niet wordt toegelaten, alleen als je kon aantonen wetenschappelijk of eventueel artistiek werk te willen verrichten, was er wel een mogelijkheid om te komen. Met Jan P. besprak ik de zaak en hij was direct enthousiast. Voor het Museum van Nat. Historie te Leiden zouden we skeletten van cetacea proberen te verzamelen en voor het museum voor het onderwijs in Den Haag zou ik een film maken. Dat leek dus allemaal in orde. In principe kregen we toestemming van Grønland Styzelse in november 1932. De officiële vergunning liet echter steeds op zich wachten. Zo lang zelfs dat Jan P. in april al dacht dat er niets meer van terecht zou komen. Hij kreeg haast en op zekere dag, in mei 1933, toen ik juist de officiële vergunning ontving verrok Jan P. met George Junge naar de Shetlands. Met een trawler vanuit IJmuiden.

Toen ik die dag naar Jan belde ver-

naar West-Groenland zoveel averij had opgelopen dat het eerst hersteld moest worden en de afvaart 10 dagen werd uitgesteld. We zijn toen over Seeland-Funen naar Jutland gefietst, kampeerden enkele dagen bij de Ringhøbing en Nissumfjord en vonden daar op de stranden en slikken dode vogels als Zilverplevier, Rosse Grutto, Watersnippen. Geschoten, want overal lagen hulzen van patronen. We begrepen die mentaliteit niet maar we moesten door. Eindelijk waren we weer in Kopenhagen om te informeren wanneer de boot zou vertrekken. Nu was er haast bij want morgenochtend 10 uur was het vertrek. We informeerden of we bij de bagage konden komen maar dat bleek onmogelijk want het was zo gestouwd dat het pas in Angmagssalik bereikbaar zou zijn en dat was de tweede plaats die we in Groenland zouden aandoen. Dus geen films, kano of andere zaken die we dringend nodig dachten te hebben. Het werd een heel gedoe alles toch voor elkaar te krijgen. Daar

de Sont. Te laat! Veertien dagen vroeg en toch te laat. 's Avonds stond in de kranten dat 2 Hollanders de boot naar Groenland gemist hadden. Wat nu? Onze fietsen waren al naar de zolderverdieping van Grønland Styzelse gehesen. We moesten nu met een taxi naar Helsingør, ongeveer 45 km noordelijk. Daar zou de loods van boord gaan en wij aan boord kunnen. We zagen de „Gertrud Rask” naderen, een pracht gezicht, een viermaster van 600 ton met zeilen op. Toen we aan boord stapten en ons meldden bij de kapitein vroeg hij: „Zo hebben jullie je verslapen?”

Het werd een prachtocht. Niet bar snel want normaal, met stoom, haalden we 6 knopen, met goede wind en alle zeilen bij 10 knopen. Tien dagen later naderden we de kust van Groenland bij de 40 km brede mond van de Scoresby-Sont. Onderweg hadden we steeds naar vogels uitgezien en genoteerd. Helaas was er vrij veel mist. Je hoorde de gehele dag de misthoorn. We voeren door het Stor-is, zagen veel Noordse Stormvogels, zowel de donkere als lichte fase en opvallend veel Kleine Alkjes, soms Burgemeestermeeuwen. We bleven vier dagen in Amdrupshaven, maakten daar voettochten naar Kaap Tobin en andere punten. Zagen eskimo's met hun kajaks rondvaren en grote ijsbergen dreeven in de Sont. Sommige leken wel 50 meter boven water uit te komen. Er waren vrij veel Sneeuwhoenders en Sneeuwgorzen en Pelk had een Muskusschedel bemachtigd. We vonden er rendiergeweien, terwijl de dieren zelf er sinds 1890 niet meer voorkomen. Op een prachtige, bladstille dag voeren we weer weg naar Isafjordur in N.V. IJsland.

Het krioelde daar langs de oevers van Paarse Strandlopers en veel Burgemeesters vlogen rond boven de natuurlijke haven. Ik kwam tijd te kort, er was allerlei te filmen. Eindelijk was het weer zo ver dat we met zeer harde wind de fjord uitvoeren en op zee kwamen waar het schip vaak tot 40° helde. Na een paar dagen kwamen we 's avonds langs Kaap Dan naar Angmagssalik. In de Tassiusagfjord lag de nederzetting. Eskimo's in kajaks waren ons al tegemoet geaven en op de klippen stonden er veel met lampjes. Toen we op de plaats van bestemming de ankerketting hoorden ratelen wisten we dat we er waren! Even later hoorde ik het bekende fluitje van Niko.

Vogelaars Wim van Dobben en Niko Tinbergen

nam ik van zijn vrouw dat hij 's morgens al vroeg was vertrokken, voor 4 weken. Later werd het hem financieel te zwaar en moest hij er vanaf zien. Joost ter Pelkwijk die er al meermalen op had gezinspeeld erg graag mee te willen werd nu ingeschakeld. Er rezen wel moeilijkheden maar uiteindelijk konden we toch gaan. Eind juli vertrokken we per fiets naar Kopenhagen, onderweg kampeerdend. De zware bagage was al eerder naar Grønland Styzelse verzonden. We kwamen begin augustus in Kopenhagen, meldten ons bij de werf van Grønlands Styzelse en kregen daar het bericht dat het schip de „Gertrud Rask” op de laatste tocht

kwam bij dat we in de tuin van een Hollandse dame te Holte, ongeveer 15 km ten noorden van Kopenhagen, kampeerden. De volgende morgen vertrokken we al om 6 uur uit Holte om enkele zaken die we hadden besteld, zoals film die in heel Kopenhagen vrijwel niet voorhanden was, te gaan halen. Het liep alles erg tegen maar uiteindelijk hadden we toch wat we wensten. Nu naar de marinewerf waar de „Gertrud Rask” zou vertrekken. Het was nog bijna een half uur fietsen. We hoorden enkele kanonschoten en bij het naderen van de werf zagen we in de verte vlaggen neerhalen en kwamen ons auto's tegemoet. Eindelijk waren we er, maar de boot was weg, voer al in

Foto's van de auteur